

УДК 336.01

МЕЛЬНИЧЕНКО Олександр Віталійович,
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економіки
підприємства, обліку і аудиту,
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького,
м. Черкаси, Україна

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОБІГУ ЕЛЕКТРОННИХ ГРОШЕЙ В УКРАЇНІ

Стаття присвячена визначенню місця електронних грошей в теорії сучасних грошей, уточненню функцій та оцінці їхнього значення у грошовому обігу України. У ній проаналізовано підходи до визначення функцій сучасних грошей, критично оцінено бачення науковців щодо функціонування електронних грошей, дано їм характеристику та наведено відмінні та спільні риси з готівковими та безготівковими формами грошей.

Обґрунтовано ознаки електронних грошей та необхідність державної гарантії їхнього забезпечення як однієї з форм грошей.

Актуальність цього дослідження полягає у тому, що сучасними науковцями приділяється не достатньо уваги теоретичним засадам державного регулювання обігу електронних грошей. А ті з них, хто вивчають зазначену проблематику, не висвітлюють необхідних та важливих аспектів теорії електронних грошей.

Ключові слова: грошові кошти, форми грошей, електронні гроші, готівка, безготівкові кошти, функції грошей, грошовий обіг, забезпечення електронних грошей.

Постановка проблеми. Законодавчими актами України [5, 6, 7, 10, 14, 21] визначено, що грошовою одиницею України є гривня, а грошові кошти (гроші) існують у формі готівки (грошових знаків: банкнот і монет, що мають зазначену на них номінальну вартість) та у безготівковій формі (записів на рахунках у банках: кошти на рахунках у та депозити до запитання). Із появою електронних грошей перед науковцями постало питання про визначення теоретичних засад функціонування даного платіжного засобу, оскільки він має ознаки як готівки, так і безготівкових коштів та потребує теоретичного обґрунтування свого місця у теорії сучасних грошей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У класичній науковій літературі присвячено досить багато уваги теорії грошей, серед авторів варто виділити Маркса К., Рикардо Д., Туган-Барановського М. І. Однак навіть сучасні вітчизняні науковці, зокрема, Мороз А. М., Рябініна Л. М., Савлук М. І., приділяють недостатньо уваги концептуальним засадам електронних грошей, їх ролі та місцю в теорії грошей. А окремі їх бачення сутності цього платіжного засобу мають дискусійний характер та не завжди відповідають їхній сьогоднішній суті. Важливий та великий вклад у розвиток теорії електронних грошей зробили російські вчені, зокрема Косой А. М., Кочергін Д. А., Красавіна Л. М., які ґрунтовно досліджують даний платіжний засіб, проте їх дослідження базуються на відмінних властивостях електронних грошей, що виникають внаслідок їхньої технічної особливості.

Мета та завдання дослідження полягають у визначенні місця електронних грошей в теорії сучасних грошей, уточненні їх функцій та оцінці їхнього значення у грошовому обігу країни, а також вивчення теоретичних засад державного регулювання обігу електронних грошей.

Виклад основного матеріалу дослідження. Природа сучасних грошей є кредитною, оскільки, з одного боку, банкноти і монети, емітовані центральним банком, є його борговим зобов'язанням у вигляді гарантій забезпечити купівельну спроможність грошей та прийнятність на території всієї держави, з іншого – безготівкові кошти, залучені банками у депозити, є зобов'язаннями цих банків повернути вкладникам грошові кошти [28, 27]. Повноцінним і незаперечним, на нашу думку, є таке твердження і щодо електронних грошей як складової грошових коштів [13, 15, 21].

За словами Рябініної Л. М., готівка, випущена центральним банком країни, має примусову міру цінності, задану емітентом, яка потім визначається ринковими відносинами у суспільстві [27, 15; 28, 30; 29, 133; 30, 29–31], де сучасні гроші виражають ціни і цінові пропозиції між товарами через свою цінність – купівельну спроможність, яка зменшується внаслідок зростання цін в державі [26, 32, 33; 28, 28; 30, 32]. Проте вони не мають масштабу цін (законодавчо встановленої ваги металу в грошовій одиниці країни) і, відповідно, не мають власної вартості, у зв'язку з чим вони не можуть вимірювати вартість товарів. На думку автора [24, 11], кредитні гроші після уведення їх в обіг здобувають цінність, а не вартість. При цьому вартість грошей до моменту їх уведення в обіг дорівнює вартості паперу, на якому виготовлено банкноту, чи металу, на якому викарбувано монету. За словами науковців Смовженко Т. С. та Скринник З. Е., вартість не містить ні грама речовини, хоч і втілюється у речах та без цього втілення не існує. Зазначеними авторами різні концепції вартості зводяться до двох напрямів: трудової теорії, яка визначає вартість витратами праці, та маржинальної, що пояснює її граничною корисністю благ [31, 50]. При цьому ціна грошей та їхня цінність (купівельна спроможність) мінливі, рухливі й непостійні [31, 35, 36].

Ми, у свою чергу, підтримуємо думку Рикардо Д., що невизначеність понять, пов'язаних з категорією вартості, створила надзвичайну кількість помилок та розбіжностей, як жодна інша категорія [23, 3], а подальша дискусія з цього питання знаходиться поза межами предмету нашого дослідження.

У класичній та сучасній, вітчизняній та зарубіжній науковій літературі йде мова про різні підходи до функцій грошей. Сучасні науковці у дослідженнях виділяють дві форми грошей: готівкову та безготівкову [24, 290], а електронні гроші, на їх думку, є безготівковою формою – депозитними грошима [12, 10; 25, 11, 12].

Сучасні кредитні гроші, вважає Рябініна Л. М., виконують функції засобу вираження товарних цін і цінових пропозицій, збереження і нагромадження цінності, засобу обігу та функцію засобу платежу. При цьому останні дві автор поділяє в залежності від форми грошей: лише гроші у готівковій формі виконують функцію засобу обігу, оскільки одна і та ж грошова одиниця може брати участь у кількох операціях купівлі-продажу та переходити від одного користувача (власника) до іншого [24, 289, 290]. Натомість гроші у безготівковій формі у вигляді запису на рахунку в банку не можуть брати участь у декількох послідовних операціях купівлі-продажу.

Ми вважаємо, що електронні гроші, переходячи з одного електронного гаманця до іншого, без участі в даному процесі рахунків у банку, беруть участь у декількох актах купівлі-продажу, поки один з користувачів (власників), не прийме рішення погасити електронні гроші – здійснити їх обмін на готівку чи безготівкові кошти.

Відносячи електронні гроші до безготівкових (депозитних) коштів, відбувається нехтування тим, що вони, як і готівкові, виконують, крім функції засобу платежу, функцію засобу обігу. Крім того, Директивою 2009/110/ЕС Європейського Парламенту та Ради Європейського союзу щодо започаткування та здійснення діяльності установами – емітентами електронних грошей та пруденційний нагляд за ними [4] безпосередньо визначено, що не є діяльністю з прийняття депозитів емісія електронних грошей і вони мають використовуватись не як засіб накопичення, а як засіб здійснення платежів. У зазначеному документі йдеться також про те, що електронні гроші є електронним замінником банкнот та монет. Підтримують це твердження й окремі науковці, які розглядають їх як електронний сурогат банкнот і монет [32, 2].

Сьогодні усі форми сучасних грошей не мають фактично власної вартості, а володіють лише цінністю. Таке твердження якнайповніше стосується електронних грошей. Це пояснюється тим, що банкноти й монети не виготовляються із дорогоцінних металів, проте теоретично мають власну вартість у вигляді витрат на їх виготовлення, однак така вартість не співмірна з їх реальною цінністю – кількістю благ, яку можна за

них придбати. Про вартість безготівкових грошей можна говорити в контексті їх обертання і купівлі-продажу на фінансовому ринку, але вона відображає їхню ринкову ціну як фінансового товару, а не природу їхньої вартості як «виробу». Купівельна ж спроможність електронних грошей є абсолютною як готівкових і безготівкових. І зростання товарних цін має на них такий самий вплив як і на інші форми грошей.

У роботі колективу авторів за редакцією Смовженко Т. С. та Скринник З. Е. виділено функції грошей в залежності від їх форми та ступінь виконання функцій засобу обігу та засобу платежу, міри вартості, засобу накопичення, соціальних відносин [31, 75]. Науковці також вказують, що гроші із появою безготівкової та електронної форми втратили традиційну предметно-чуттєву форму і стали віртуальною реальністю, а їх використання завершує процес їхньої еволюції [31, 30, 31].

Підтримуючи, однак, думку Кочергіна Д. А. [11], зазначимо, що електронні гроші, випущені різними емітентами, – не однорідні, що також відрізняє їх від готівки. Автор, крім іншого, ототожнює поняття електронних грошей з цифровими, роблячи таким чином акцент на технологічній складовій даного платіжного засобу, на чому й акцентує увагу [12, 1, 3]. У дослідженнях російських вчених є також окремі положення, які, на нашу думку, носять дискусійний характер: дослідники теорії грошей вважають місцем зберігання електронних грошей банківські рахунки, а також, що при емісії електронних грошей записи здійснюються на емісійному рахунку, який не має фінансового значення [34, 13]. Якщо взяти до уваги останнє твердження, то за такого підходу до емісії електронних грошей в країні відбувалось би штучне збільшення грошової маси, що у свою чергу провокувало б безпідставну інфляцію. Суть же електронних грошей зводиться до того, що вони не збільшують кількості грошей в єдиному (сукупному) грошовому обороті держави, а надають їм іншої форми.

У роботах сучасних науковців те йде також мова, що на залишки грошових коштів, які є забезпеченням електронних, є можливість нараховувати відсотки [12, 8]. Таке твердження прямо суперечить основоположному документу Європейського Союзу щодо електронних грошей [4]. У ньому йдеться про заборону надання відсотків або іншого доходу, пов'язаного з тривалістю періоду часу, протягом якого власник електронних грошей має їх у своєму розпорядженні, тобто часу протягом якого зберігаються кошти, що є забезпеченням електронних грошей, на рахунку в емітента.

Розглядаючи теорію грошей, досліджуючи підходи і бачення вітчизняних та зарубіжних науковців, Рябініна Л. М. [28, 27; 30, 15–18] стверджує, що сучасні гроші мають значні відмінності від товару, протиставляючи своє бачення марксистській теорії. Дискусійність поглядів автора, на нашу думку, полягає не в тому, чи є товаром гроші, чи ні, а в тому, що на фінансовому ринку гроші як товар купуються та продаються за певною ціною. Тут йде мова, в першу чергу, про такі валюти як долар, євро, а також дорогоцінні метали.

Сутність же грошей полягає не в їхній речовинній оболонці, не в тому, що вони виготовлені із золота чи срібла, а в їхній суспільній ролі загального еквівалента.

Беручи до уваги, що електронні гроші відносяться до зобов'язань емітента таких грошей (а не держави в особі, наприклад, центрального банку), не випускаються в обіг у вигляді банкнот та монет, а також те, що забезпечення електронних грошей зберігається у кредитних організаціях на рахунках, то електронні гроші мають ознаки безготівкових коштів і виконують такі ж функції, зокрема засобу платежу. Опосередковано про спільні з безготівковими грошима риси електронних свідчить тип носія, на якому вони зберігаються, – електронний.

Отже, електронні гроші мають ознаки як готівкових, так і безготівкових коштів. Порівняльна характеристика сучасних форм грошей наведена у таблиці 1.

Незважаючи на кредитну природу сучасних форм грошей, а також те, що їхня цінність втрачається з часом у зв'язку з інфляційними процесами, готівкові кошти володіють найбільшою ліквідністю (відносно абсолютною ліквідністю), використання яких гарантується державою. Безготівкова форма грошей має відносно (при чому абсолютно)

Таблиця 1

Порівняльна характеристика сучасних форм грошей

№ з/п	Характеристика	Форма грошей		
		Готівка	Безготівкова форма	Електронні гроші
1.	Ліквідність	Відносно абсолютна	Абсолютно відносна	Відносна
2.	Ідентифікація з держателем (власником)	Відсутня	Повна	Відсутня
3.	Безпека збереження (використання)	Доступ обмежується фізично	Доступ обмежується фізично та програмно-технічними засобами	Доступ обмежується фізично, програмно-технічними засобами та організаційно-правовими заходами
4.	Носій	Папір, метал	Записи на рахунках в банках	Цифрова пам'ять комп'ютера, у тому числі відділеного сервера, чи іншого електронного носія інформації
5.	Обмеження у використанні	Обмеження щодо використання визначено законодавством	Без обмеження	Обмеження щодо використання визначено законодавством

ліквідність у зв'язку із тим, що кошти (готівкові), залучені банками у вклади, стають вже зобов'язаннями банку повернути вкладнику їх за визначених умов. При цьому, важливе значення має те, що, по-перше, банки розміщують залучені кошти від свого імені, з певним ступенем ризику їх неповернення собі і в результаті вкладнику, по-друге, ймовірність отримання коштів вкладником від банку, якому він передав їх на зберігання (у вклад), залежить від платоспроможності та ліквідності цього банку. Електронні гроші є так само зобов'язанням банку-емітента повернути користувачу (власнику) електронних грошей традиційну їх форму (у вигляді готівки чи безготівкових коштів). Однак, на відміну від вкладів, емітовані електронні гроші повністю забезпечені наявними у банку коштами на спеціальних рахунках (кошти у розрахунках) [13, 42], які банки не мають права розміщувати на фінансовому ринку. Тому можна говорити про вищу ліквідність (хоч і відносну) електронних грошей у порівнянні з безготівковими.

Оплачуючи постачальникам готівкою кошти, покупці придбають товари зазвичай без їх ідентифікації з боку продавця. На відміну від операцій з готівкою, при придбанні товарів чи послуг за допомогою безготівкових розрахунків у процесі оплати покупець використовує кошти, що зберігаються на його рахунку в банку. Таким чином відбувається фіксація операції в програмно-технічних комплексах і системах банку та інших учасників розрахунків про конкретне списання коштів з визначеного рахунку даного власника рахунку за відомі товари. Використання ж електронних грошей фіксує списання коштів з гаманця покупця та зарахування їх на баланс гаманця продавця (постачальника) без участі рахунку чи інших даних особи, котра здійснює оплату.

При цьому під електронним гаманцем розуміється смарт-картка або платіжний додаток до платіжної картки, пам'ять комп'ютера користувача чи віддаленого сервера, кошти за операціями з якими обліковуються на консолідованому рахунку емітента. Використання електронного гаманця дає змогу його держателю в межах встановленого

ліміту виконувати платіж за товари (послуги) без ідентифікації власника коштів, що на ньому зберігаються – ідентифікується гаманець, а не його власник [3, 17].

Збереження готівки від посягань зловмисників вважається сьогодні як і раніше досить ризиковим під час переміщення, зберігання у власника, при розрахунках тощо. Із зростанням популярності мережі Інтернет та обізнаності кіберзлочинців значному ризику піддаються і безготівкові кошти особливо ті, до яких є доступ власника через платіжні картки чи системи дистанційного банківського обслуговування. Так, кількість шахрайських операцій з банківськими картками у 2012 році збільшилася, в порівнянні з 2011 роком, на 47%, а їх обсяг у грошовому вираженні зріс на 20% [9]. І якщо раніше незаконно заволодівали безготівковими коштами окремі особи, то сьогодні це протиправний груповий бізнес, який постійно розвивається та вдосконалює методи отримання грошей злочинним шляхом. Коли мова йде про безпеку електронних грошей, слід, на нашу думку говорити, що, крім фізичного захисту, притаманного безпеці готівкових коштів, та фізичного й програмно-технічного, що характерний для безготівкових коштів, захист електронних грошей характеризується наявністю також організаційно-правового механізму. До останнього належать обмеження, що висуваються до організаторів та користувачів обігу електронних грошей у вигляді обмеження на здійснення операцій з електронними грошима: обмеження щодо суми поповнення електронних гаманців та сум, на які мають право здійснювати операції протягом певного періоду користувачі (власники електронних грошей). Такі заходи дозволяють навіть у випадку шахрайських дій мінімізувати розмір збитку, завданого користувачеві, на відміну від використання розрахунків за допомогою безготівкових коштів, коли є ризик втрати власником усіх коштів, що знаходяться на його банківському рахунку.

Обмеження щодо розрахунків із використанням різних форм грошей пов'язують у першу чергу сьогодні із заходами щодо запобігання отриманню доходів злочинним шляхом та фінансування тероризму.

Так, в Україні законодавством визначено, що Національний банк України має право встановлювати граничні суми розрахунків готівкою для фізичних та юридичних осіб, а також для фізичних осіб – підприємців [18, 33], у зв'язку з чим центральним банком було прийнято постанову про встановлення граничної суми готівкового розрахунку одного підприємства (підприємця) з іншим підприємством (підприємцем) протягом одного дня [19], а у червні 2013 р. було прийнято рішення про уведення обмежень у сумі 150 000 гривень на готівкові розрахунки і фізичних осіб.

Окремою практичною проблемою функціонування сучасних електронних грошей в Україні є їх повернення власнику у вигляді готівкових чи безготівкових грошей за системою гарантування (страхування) з боку держави. Так, Фонд гарантування вкладів фізичних осіб України гарантує кожному вкладнику банку відшкодування коштів за його вкладом. А вкладом є кошти в готівковій або безготівковій формі, залучені банком від вкладника на умовах договору банківського вкладу (депозиту), банківського рахунку або шляхом видачі іменного депозитного сертифіката, включаючи нараховані відсотки на такі кошти [22]. Звідси, при визнанні банку неплатоспроможним відповідно до чинного законодавства України власники електронних грошей (які все ж не є депозитами) не мають права на їх відшкодування, які, зважаючи на викладене вище, не є вкладками.

З іншого боку виплати гарантованої суми відшкодування вкладникам коштів за вкладками здійснюються за рахунок коштів Фонду гарантування вкладів фізичних осіб (ФГВФО), який формується із джерел, визначених чинним законодавством України, зокрема, за рахунок зборів учасників ФГВФО – банків. При цьому зазначений збір формується відповідно до Положення про порядок розрахунку, нарахування і сплати зборів до Фонду гарантування вкладів фізичних осіб [16], а для його розрахунку використовуються суми залишків за балансовими рахунками згідно з Інструкцією про порядок складання звіту про вклади фізичних осіб [8]. В останньому документі, зокрема,

зазначено, що до суми коштів, котрі відносяться до чистих вкладів, належать кошти в розрахунках фізичних осіб, які є забезпеченням електронних грошей.

Зважаючи на викладене, спостерігається, на нашу думку, правова колізія, що полягає у неоднозначності, чи гарантується на сьогодні державою забезпечення електронних грошей в банках, чи ні. Тому зазначену неточність у законодавстві слід вирішувати у рамках правового поля й економічного підґрунтя. У свою чергу ми вважаємо, що доцільно до відповідних законодавчих актів внести норму про однозначне гарантування забезпечення електронних грошей, оскільки вони є грошовими коштами, емітованими у національній валюті країни, де вони перебувають в обігу та мають відповідний статус загального еквівалента як готівкові так і безготівкові форми грошей.

Висновки та перспективи подальших розвідок. У цій статті вперше було визначено місце електронних грошей в теорії сучасних грошей та окреслено основоположні ознаки електронних грошей, які мають властивості як готівкових, так і безготівкових форм грошей, вивчено теоретичні засади державного регулювання обігу електронних грошей.

Автором доведено, що до першої групи ознак, зокрема, відносяться:

- безособистісний обіг, тобто використання електронних грошей не пов'язане з даними про їх користувача (власника);
- вони не мають зв'язку із рахунком користувача у банку і оплата ними товарів, робіт чи послуг не змінює баланс рахунку платника;
- можуть зберігатися локально – безпосередньо у власника та розпорядника ними (в електронному гаманці).

До другої групи ознак віднесено:

- забезпечення електронних грошей зберігається у вигляді записів на рахунках у банках – емітентах;
- відсутня безпосередня їх матеріальна форма – електронні гроші мають електронну (цифрову) форму;
- електронні гроші відносно ліквідні і залежать від платоспроможності та ліквідності банку – емітента.

Як і інші форми сучасних грошей, електронні гроші є за своєю природою кредитними – зобов'язаннями банку, який їх випустив, розрахуватись при погашенні із їх користувачем (власником) традиційними формами грошей. Вони виконують такі ж функції, що й інші форми, а питання щодо кількості, походження і змісту їхніх функцій носять також дискусійний характер і залежить від поглядів науковців чи бачень різних наукових шкіл.

Список використаних джерел

1. Банкноти та монети України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=65148&cat_id=36709.
2. Ричаківська В. Установлення граничної суми готівкових розрахунків на рівні 150000 гривень не створить перешкод для розрахунків пересічних громадян [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=245362.
3. Глосарій банківської термінології [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=124734&cat_id=124733.
4. Директива 2009/110/ЕС Європейського Парламенту та Ради щодо започаткування та здійснення діяльності установами - емітентами електронних грошей та пруденційний нагляд за ними, що вносить зміни до Директиви 2005/60/ЕС та 2006/48/ЕС, та скасовує Директиву 2000/46/ЕС. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_a18.
5. Інструкція з обліку коштів, розрахунків та інших активів бюджетних установ, затверджена наказом Державного казначейства України від 26.12.2005 р. № 242 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0106-04>.
6. Інструкція про переміщення готівки і банківських металів через митний кордон України, затверджена постановою Правління Національного банку України від 27.05.2008 р. № 148 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0520-08>.
7. Інструкція про ведення касових операцій банками в Україні, затверджена постановою Правління Національного банку України від 01.06.2011 р. № 174 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0790-11>.

8. Інструкція про порядок складання звіту про вклади фізичних осіб в учасниках Фонду гарантування вкладів фізичних осіб – форма звітності № 1Ф, затверджена рішенням виконавчої дирекції Фонду гарантування вкладів фізичних осіб від 09.07.2012 № 5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://fg.gov.ua/uploads/docs/norm2012/Zminy_rishennja_instrukcija_1F.doc.
9. Кількість шахрайських операцій з банківськими картками в Україні в 2012 році виросла на 47% – НБУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://news.finance.ua/ua/~1/0/all/2013/02/06/296113>.
10. Конституція України [Електронний ресурс] : Закон від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
11. Кочергин Д. А. Теоретический анализ эмиссии электронных денег [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kda2001.newmail.ru/images/PDF/31art.pdf>.
12. Кочергин Д. А. Электронные деньги: анализ с позиций современных денежных теорий [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.kda2001.newmail.ru/images/PDF/14art_p.1.pdf.
13. Мельниченко О. Аудит электронных грошей в банках Украины / О. Мельниченко // Вісник Національного банку України. – 2013. – № 3. – С. 41 – 45.
14. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.
15. Положення про електронні гроші в Україні, затверджене Постановою Правління Національного банку України від 04.11.2010 № 481 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0688-08>.
16. Положення про порядок розрахунку, нарахування і сплати зборів до Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, затверджене Рішенням виконавчої дирекції Фонду гарантування вкладів фізичних осіб 02.07.2012 №1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://fg.gov.ua/uploads/docs/norm2012/Zminy_porjadok%20splaty_zboriv_3.doc.
17. Правила Національної системи масових електронних платежів, затверджені постановою Правління Національного банку України від 10.12.2004 № 620 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0025-05>.
18. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо функціонування платіжних систем та розвитку безготівкових розрахунків [Електронний ресурс] : Закон України від 18.09.2012 № 5284-VI. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5284-17>.
19. Про встановлення граничної суми готівкового розрахунку від 09.02.2005 № 32 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0410-05>.
20. Про Національний банк України [Електронний ресурс] : Закон України від 20 травня 1999 р. № 679-XIV. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/679-14>.
21. Про платіжні системи та переказ коштів в Україні [Електронний ресурс] : Закон України від 05.04.2001 р. № 2346-III. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2346-14>.
22. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб [Електронний ресурс] : Закон України від 23.02.2012 р. № 4452-VI. – Режим доступу до матеріалів : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4452-17>.
23. Рикардо Д. Сочинения / Д. Рикардо. – М.: Госполитиздат, 1941. – Т. 1. – 339 с.
24. Рябініна Л. М. Безготівковий та платіжний обороти країни та їхня роль у розвитку її економіки / Л.М. Рябініна // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2010. – № 3. – С. 288 – 294.
25. Рябініна Л. Дискусійні питання щодо форм сучасних грошей / Л. Рябініна // Вісник Національного банку України. – 2010. – № 6. – С. 10–13.
26. Рябініна Л. До проблем розвитку теорії сучасних грошей / Л. Рябініна // Вісник Національного банку України. – 2008. – № 7. – С. 32–35.
27. Рябініна Л. Роль золота і сучасних грошей в економічному розвитку країни / Л. Рябініна // Вісник Національного банку України. – 2013. – № 6. – С. 12–18.
28. Рябініна Л. Проблеми розвитку теорії сучасних грошей / Л. Рябініна // Вісник Національного банку України. – 2008. – № 1. – С. 26–31.
29. Рябініна Л. М. Соціальний аспект цінності сучасних грошей / Л.М. Рябініна // Міжнародний науково-практичний журнал «Фінансовий простір». – 2011. – № 2. – С. 132–137.
30. Рябініна Л. М. Теорія сучасних грошей: монографія / Л.М. Рябініна. – К.: Університет банківської справи НБУ, 2011. – 238 с.
31. Смовженко Т. С. Філософія грошей в епоху фінансової цивілізації: монографія / кол. авторів ; за ред. д-ра екон. наук, проф. Т. С. Смовженко, д-ра філос. наук, проф. З. Е. Скринник. – К. : УБС НБУ, 2010. – 463 с.
32. Царьова Л. К. Норми законодавства ЄС про емісію електронних грошей та їх імплементація у законодавство України [Електронний ресурс] / Л.К. Царьова // Європейські студії і право. – 2010. – № 2. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/esp/2010_2/10clkizu.pdf.
33. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
34. Юровицкий В. М. Теория денег в информационной экономике : автореф. дис. ... к-та екон. наук : 08.00.01 / Юровицкий Владимир Михайлович ; Российский государственный социальный университет. – М., 2007. – 25 с.

References

1. Banknotes and coins of Ukraine [Electronic resource]. – Access mode: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=65148&cat_id=36709.
2. Rychakivska V. The establishment of the limit amount of cash payments at UAH 150,000 will not create obstacles for the calculation of ordinary citizens. [Electronic resource]. – Access mode: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=245362.
3. Glossary of banking terminology [Electronic resource]. – Access mode: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=124734&cat_id=124733.
4. Directive 2009/110 / EC of the European Parliament and of the Council on the taking up and pursuit of the business of electronic money issuers and their prudential oversight, amending Directives 2005/60 / EC and 2006/48 / EC, and repealing Directive 2000 / 46 / EC. [Electronic resource]. – Access mode: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_a18.
5. Instruction on accounting of funds, settlements and other assets of budgetary institutions, approved by the order of the State Treasury of Ukraine of December 26, 2005, No. 242. [Electronic resource]. – Access mode: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0106-04>.
6. Instruction on the transfer of cash and bank metals through the customs border of Ukraine, approved by the Resolution of the Board of the National Bank of Ukraine dated May 27, 2008 № 148. [Electronic resource]. – Access mode: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0520-08>.
7. Instruction on cash operations by banks in Ukraine, approved by the Resolution of the Board of the National Bank of Ukraine dated June 1, 2011 No. 174. [Electronic resource]. – Access mode: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0790-11>.
8. Instruction on the procedure for drawing up a report on deposits of individuals in the participants of the Guarantee Fund for Individuals Deposits - Form 1, approved by the decision of the Executive Directorate of the Deposit Guarantee Fund of Individuals of 09.07.2012, No. 5. [Electronic resource]. – Access mode: http://fg.gov.ua/uploads/docs/norm2012/Zminy_rishennja_instrukcija_1F.doc.
9. The number of fraudulent transactions with bank cards in Ukraine in 2012 grew by 47% [Electronic resource]. – Access mode: <http://news.finance.ua/ua/~1/0/all/2013/02/06/296113>.
10. The Constitution of Ukraine [Electronic resource]. Act dated June 28, 1996 No. 254k / 96-VR. – Access mode: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
11. Kochergin D. A. (2001) Theoretical analysis of the emission of electronic money [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.kda2001.newmail.ru/images/PDF/31art.pdf>.
12. Kochergin D. A. (2001) Electronic money: analysis from the standpoint of modern monetary theories. [Electronic resource]. – Access mode: http://www.kda2001.newmail.ru/images/PDF/14art_p.1.pdf.
13. Melnychenko O. (2013). Audit of electronic money in banks of Ukraine. *Visnyk Natsional'noho banku Ukrainy*, 3, 41–45.
14. National Accounting Standard (Standard) 1 "General Requirements for Financial Statements", approved by the order of the Ministry of Finance of Ukraine dated February 7, 2013, No. 73 [Electronic resource]. – Access mode: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.
15. Regulation on electronic money in Ukraine, approved by the Resolution of the Board of the National Bank of Ukraine dated November 4, 2010 No. 481 [Electronic resource]. – Access mode: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0688-08>.
16. Regulation on the procedure for calculating, charging and paying fees to the Deposit Guarantee Fund, approved by the Decision of the Executive Directorate of the Guarantee Fund for Individuals' Deposits 02.07.2012 № 1 [Electronic resource]. – Access mode: http://fg.gov.ua/uploads/docs/norm2012/Zminy_porjadok%20_splaty_zboriv_3.doc.
17. Regulations of the National System of Mass Electronic Payments, approved by the Resolution of the Board of the National Bank of Ukraine dated December 10, 2004 No. 620 [Electronic resource]. – Access mode: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0025-05>.
18. On amendments to certain legislative acts of Ukraine regarding the operation of payment systems and the development of cashless settlements [Electronic resource]: Law of Ukraine dated September 18, 2012 No. 5284-VI [Electronic resource]. – Access mode: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5284-17>.
19. On establishment of the limit amount of cash calculation from 09.02.2005 № 32 [Electronic resource]. - Access mode: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0410-05>.
20. About the National Bank of Ukraine [Electronic resource]: Law of Ukraine dated May 20, 1999 No. 679-XIV [Electronic resource]. – Access mode: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/679-14>.
21. About payment systems and transfer of funds in Ukraine [Electronic resource]: Law of Ukraine dated April 5, 2001 No. 2346-III. – Access mode: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2346-14>.
22. About the system of guaranteeing deposits of individuals [Electronic resource]: Law of Ukraine dated February 23, 2012 No. 4452-VI. – Access mode: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4452-17>.
23. Rikardo D. (1941). Compositions. *Moskva: Gospolitizdat*, 1, 339.
24. Ryabinina L. M. (2010). Non-cash and payment flows of the country and their role in the development of its economy. *Visnyk sotsial'no-ekonomichnykh doslidzen'*, 3, 288–294.

25. Ryabinina L. (2010). Discussion issues concerning the forms of modern money. *Visnyk sotsial'no-ekonomichnykh doslidzhen'*, 6, 10–13.
26. Ryabinina L. (2008). On the problems of the development of the theory of modern money. *Visnyk sotsial'no-ekonomichnykh doslidzhen'*, 7, 32–35.
27. Ryabinina L. (2008). The role of gold and modern money in the country's economic development. *Visnyk sotsial'no-ekonomichnykh doslidzhen'*, 6, 12–18.
28. Ryabinina L. (2008). Problems in the development of the theory of modern money. *Visnyk sotsial'no-ekonomichnykh doslidzhen'*, 1, 26–31.
29. Ryabinina L. M. (2011). Social aspect of the value of modern money. *Elektronne naukove vydannya – mizhnarodnyy naukovo-praktychnyy zhurnal «Finansovyy prostir»*, 2, 132–137.
30. Ryabinina L. M. (2011). The theory of modern money. *Kiyv: Universytet bankivs'koyi spravy NBU*, 238.
31. Smovzhenko T. S. (2010) Philosophy of money in the era of financial civilization. *Kiyv: UBS NBU*, 463.
32. Tzarova L. K. (2010). Norms of EU legislation on emitting electronic money and their implementation into Ukrainian legislation. *Yevropeys'ki studiyi i pravo*, 2. [Electronic resource]. – Access mode: http://archive.nbu.gov.ua/e-journals/esp/2010_2/10clkizu.pdf.
33. Civil Code of Ukraine of January 16, 2003 No. 435-IV [Electronic resource]. – Access mode: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
34. Urovitskiy V. M. (2007). Theory of money in the information economy. *Thesis candidate econ. sciences: 08.00.01. Economic theory*, Moskva: Rossiyskiy gosudarstvenniy sotsialnyiy universitet. Moscow, 25.

MELNYCHENKO Oleksandr Vitaliyovich,

Doctor of Economic Sciences, Professor,

Professor of the Department Economics of Enterprise,

Accounting and Audit,

Cherkasy National University named after Bohdan Khmelnytsky

THEORETICAL PRINCIPLES OF THE STATE REGULATION OF ELECTRONIC MONEY COVERAGE IN UKRAINE

Abstract. Introduction. *Legislative acts of Ukraine stipulate that the monetary unit of Ukraine is the hryvnia, while cash (money) exists in the form of cash (banknotes and coins bearing the nominal value indicated thereon) and in the non-cash form (records on accounts with banks: funds on accounts in and deposits on demand). With the advent of electronic money to scientists, the question arose about the theoretical foundations of the functioning of this payment instrument, since it has signs of both cash and cashless funds and needs theoretical substantiation of its place in the theory of modern money.*

Purpose. *The purpose and objectives of the study are to determine the place of electronic money in the theory of modern money, refine their functions and evaluate their value in the monetary circulation of the country.*

Methods. *Methods used in the article: theoretical analysis and synthesis of the test material, social and qualitative research methods, analytical- statistical method.*

Results. *The legal conflict, which is ambiguous, whether the state is currently guaranteed to provide electronic money in banks or not. Therefore, this inaccuracy in the legislation should be resolved within the legal framework and economic basis. In our turn, we believe it is expedient to introduce a norm on the unequivocal guarantee of the provision of electronic money, as they are cash in national currency of the country where they are in circulation and have the corresponding status of the total equivalent in both cash and non-cash forms money.*

Originality. *In this article, for the first time, the place of electronic money was determined in the theory of modern money and outlined the basic features of electronic money that have properties for both cash and non-cash forms of money.*

Conclusion. *Like other forms of modern money, electronic money is by its nature credit – the obligations of the bank that issued them, to settle at maturity with their user (owner) of traditional forms of money. They perform the same functions as other forms, and the question of the quantity, origin and content of their functions is also controversial and depends on the views of scholars or the views of various scientific schools.*

Keywords: *cash, forms of money, electronic money, cash, cashless funds, money functions, money circulation, provision of electronic money.*

Одержано редакцією: 22.08.2017
Прийнято до публікації: 29.08.2017